

Werkbezoek staatssecretaris Halbe Zijlstra

Op donderdag 24 maart bracht de staatssecretaris van Cultuur Halbe Zijlstra op uitnodiging van Cultuurnetwerk Nederland een werkbezoek aan de sector cultuureducatie. Het bezoek spitste zich toe op de binnenschoolse cultuureducatie, vandaar dat gekozen werd voor de Gelderlandschool, een openbare basisschool in de Haagse wijk Escamp. De school toonde zich van meet af aan een goede gastvrouw. Samen met Cultuurnetwerk, Kunstgebouw, Koorenhuis, Theater Dakota en de gemeente Den Haag werkte de school er enthousiast aan mee om de ontvangst van de staatssecretaris ook inhoudelijk goed vorm te geven.

Op een zonovergoten middag liet een brede vertegenwoordiging van de sector cultuureducatie de staatssecretaris zien hoe het onderwijs alle kinderen en jongeren laat kennismaken met kunst, erfgoed en media, wat dat teweeg brengt en hoe diverse instellingen dit lokaal, regionaal en landelijk organiseren.

Het gesprek met de staatssecretaris was boeiend, daar waren we het allemaal over eens. Het gesprek was er op gericht samen te zoeken naar manieren om kunst en cultuur in en rondom school voor alle kinderen en jongeren - structureel en kwalitatief - te versterken. Het zal blijken met welk beleid Halbe Zijlstra komt, maar tijdens dit gesprek toonde hij zich bewust van de problematiek, stelde heldere vragen en vroeg hij ons hem te helpen bij het formuleren van de beste antwoorden.

ONTVANGST

Bij ontvangst werd de staatssecretaris rondgeleid door schooldirecteur Gertine Hazelaar, interne cultuurcoördinator Anouk Noteboom en de combinatiefunctionaris onderwijs en cultuur Eva Schaaap.

Daarbij kon Zijlstra leerlingen in de praktijk bezig zien met kunst en cultuur, zoals op de djembé. Dat prikkelde hem zo dat hij zelf de djembé nam en samen met de leerlingen een ritme instudeerde.

RONDE TafelGESPReK CULTUUREduCATIE

Na de rondleiding was er een rondetafelgesprek onder leiding van Piet Hagnaars, directeur van Cultuurnetwerk. Vier vertegenwoordigers van de sector hielden *pecha kucha* speedpresentaties (20 dia's in elk 20 seconden) waarin zij toelichtten wat hun rol is op het gebied van cultuureducatie voor het onderwijs.

BASISONDERWIJS EN LERARENOPLEIDING

Eric Besselink, beleidsmedewerker innovatie aan de Pabo van de Iselinge Hogeschool Doetinchem, liet zien hoe je ontwikkelingen in het basisonderwijs terugziet in de Pabo. Lang lag de nadruk in de school op het welzijn van de leerlingen, nu is er meer aandacht voor opbrengstgericht onderwijs, aldus Besselink. Daarbij pleitte hij wel voor evenwicht: 'Resultaten moeten worden gekoppeld aan plezier in school.' Ook waarschuwde hij voor het gevaar van verkokering, als gevolg van de ontwikkeling van kennisbases voor elk vak apart. Daarom worden in de academische variant van de Pabo 'convergente' projecten ontwikkeld, waarbij vakdocenten taal, geschiedenis, media en rekenen samenwerken aan een project dat is opgehangen aan de vensters van de canon.

Zijlstra reageerde instemmend: 'De focus ligt nu terecht meer op leerprestaties? Maar hoe zorg je er dan voor dat dit niet ten koste gaat van culturele vorming? Creatief bezig zijn kun je goed verbinden met taal en rekenen. Leraren kunnen en moeten er als team voor zorgen dat ze leerlingen kunst en cultuur meegeven.'

LOKALE CULTURELE INSTELLINGEN EN ONDERWIJS

Ocker van Munster, directeur van het Rotterdamse centrum voor de kunsten SKVR, lichtte de rol van zijn instelling - en tevens het belang van cultuureducatie - toe aan de hand van de publicatie 'Kunst is keihard werken'. De SKVR laat jaarlijks 60.000 kinderen in Rotterdam kennismaken met kunstenaars en culturele instellingen. Beleving 'on the spot' staat daarbij centraal. Door te werken met langlopende leerlijnen kan het resultaat worden vergroot en kunnen de leerlingen '21ste eeuwse skills' opdoen. Door middel van culturele competenties ontwikkelen ze tevens die vaardigheden waar de hedendaagse creatieve economie om vraagt: creativiteit, sensitiviteit, waarnemen, presenteren, discipline en aandacht. Je kunt kinderen door creatieve activiteiten zelfvertrouwen geven, het gevoel dat ze er mogen zijn. Als voorbeeld noemde hij het project 'Ieder kind een instrument' (van het Fonds voor Cultuurparticipatie) waardoor kinderen uit alle milieus aan muziek, dans of rap kunnen gaan doen en scholen nu een eigen koor of djembés hebben en groepsleerkrachten gitaarles geven. Voor kinderen die in de schoolse vakken minder uitblinken kan het een uitlaatklep zijn en kunnen ze andere talenten bij zichzelf ontdekken. Gemotiveerde leerlingen kunnen buitenschools verder met de ontwikkeling van hun talenten. Van Munster pleitte voor continuïteit en betere verankering van kunstonderwijs: 'Zonder gemeenschappelijk cultureel besef is er geen samenleving mogelijk.'

De staatssecretaris stelde een vraag die hem al langer bezighield en wees daarbij op het risico van versnippering van het cultuurbudget. 'Wat heeft het veld liever, een gericht budget toegespitst op één discipline, bijvoorbeeld muziek, of budget voor losse projecten van heel veel verschillende instellingen?' De aanwezigen waren het erover eens dat versnippering onwenselijk is, maar dat het er

vooral om gaat een bepaald niveau van culturele competenties te ontwikkelen bij kinderen, los van één bepaalde discipline. Ze zagen wel veel heil in het aangaan van duurzame 'creative partnerships' tussen culturele instellingen en scholen.

Zijlstra merkte in het vervolg daarvan op dat het ministerie moet zorgen voor prikkels voor scholen, zodat op alle scholen voldoende tijd, geld en aandacht wordt besteed aan culturele vorming.

INTRODANS EN ONDERWIJS

Annemieke Vervoort, algemeen manager van Introdans Interactie, de educatieve poot van het gelijknamige dansgezelschap, hield een presentatie vanuit de invalshoek van de culturele instellingen. Aan de hand van een filmpje liet zij zien dat leerlingen ook warm gemaakt kunnen worden voor een minder toegankelijk geachte discipline als moderne dans. In het filmpje liepen opnamen van de Introdansdansers en leerlingen door elkaar, waarbij het verschil tussen beide vervaagde. 'Iedereen die kan bewegen, kan ook dansen', aldus Vervoort. Ook (lichamelijk) gehandicapt, zo liet ze zien.

BOVENLOKALE ONDERSTEUNENDE EN CULTURELE INSTELLINGEN EN ONDERWIJS

Margriet Gersie, directeur van de Zuid-Hollandse organisatie voor kunst en cultuur, Kunstgebouw, liet zien welke belangrijke rol het speelt bij het bereiken van kinderen die niet in de grote stad wonen en geen theater, kunstencentrum of muziekschool in de buurt hebben. In kleine gemeenten, op het platteland, biedt de provinciale schaal uitkomst om een efficiënt en kwalitatief hoogwaardig aanbod aan cultuureducatie te verzorgen. In het schooljaar 2010-2011 maken zo'n 100.000 kinderen – in alle groepen van bijna 500 scholen in de ruim 40 gemeenten in Zuid-Holland – via de programma's Kunstmenu en Kunst in Uitvoering kennis met alle kunstdisciplines en erfgoed door de eeuwen heen. Daarnaast komen 10.000 leerlingen van het voortgezet onderwijs in Zuid-Holland buiten de CKV-les met cultuur in aanraking.

Staatssecretaris Zijlstra belichtte in zijn reactie de kant van de culturele instellingen: 'Waar zit het verschil tussen culturele instellingen die scholen inhoudelijk goed bereiken en instellingen die hier minder succes mee hebben?' In de discussie kwam naar voren dat vraaggericht werken niet betekent dat je aan elke afzonderlijke vraag van een school tegemoet moet komen. Het standaardaanbod zal in individuele gevallen aangepast moeten worden en toegespitst op de specifieke vraag en behoefte van een school.

Zijlstra lichtte toe dat hij behalve een 'onderwijsknop' nog een 'knop' heeft om de aandacht voor cultuur op scholen te beïnvloeden: de culturele instellingen in de basisinfrastructuur. 'Met het stellen van subsidievoorwaarden kan ik afdwingen dat die instellingen zorgen dat ze hun educatieve taak goed op orde hebben. Maar wat bepaalt of ze het goed doen?' Emiel Heijnen, senior docent en onderzoeker aan de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten (AHK), had daar een helder antwoord op: 'Culturele instellingen moeten over goed opgeleide educatoren beschikken, met een duidelijke

visie op educatie, die vraaggericht weten te werken.' Monique Zijp, algemeen en artistiek leider van EELT, wees op het belang van innovatie naast publieksbereik en continuïteit.

VOORTGEZET ONDERWIJS EN LERARENOPLEIDING

Carolien Manukiley, conrector bovenbouw van Christelijke Scholengemeenschap Willem van Oranje in Oud-Beijerland, liet zien hoe zij met haar leerlingen 'huismuseum' Boymans van Beuningen bezocht. Zij spreekt in haar beeldende lessen leerlingen aan op hun creatieve competenties en op het aanleren van een onderzoekende houding. In het kader van War Poems, een project waarin Engelse oorlogsgedichten via toneel tot leven worden gewekt, bezocht de school Ieper, om daar kennis te nemen van de gebeurtenissen in de Eerste Wereldoorlog.

Daarnaast liet Carolien de verwondering en de concentratie van leerlingen zien in een confrontatie met kunst. Dergelijke projecten komen van de grond met ondersteuning van Kunstgebouw en andere culturele instellingen.

In de discussie na afloop van deze presentatie stelde Zijlstra: 'Het feit dat als de € 10,90 cepo-gelden in de lumpsumfinanciering zouden opgaan sommige scholen geen aandacht meer besteden aan cultuureducatie, betekent dat het nog niet voldoende verankerd is. Het moet een vanzelfsprekend en integraal onderdeel van het lesaanbod zijn, dan haal je het maximale eruit. Scholen moeten cultuur niet alleen aanbieden als daar geormerkt geld voor staat. De lumpsum zou moeten volstaan.' Als je echter echt ambitie hebt op het gebied van cultuur, zijn volgens Henk Visscher van de Vereniging CultuurProfielScholen de lumpsum en de cepo-gelden niet voldoende. De school is ook aangewezen op ouderbijdragen.

Vervolgens liet wetenschapsjournalist Mark Mieras in een presentatie zien 'waarom kunst een hoofdzaak is'. Kunst is een universeel concept en zo oud als de menselijke beschaving. Waar het huidige onderwijs met name gericht is op doelgericht denken, veronderstellen creativiteit en improvisatievermogen juist het stopzetten van elke doelgerichtheid, zo toont hersenonderzoek aan. Ditzelfde hersenonderzoek toont de drang tot spelen aan en het belang van spel voor de ontwikkeling van een flexibele geest. En dat is waar onze samenleving om vraagt, aldus Mieras.

AFSLUITING

Zijlstra vertelde als laatste dat hij bij een recent bezoek aan een internationale onderwijsconferentie tot de conclusie was gekomen dat het in het onderwijs om het juiste evenwicht gaat tussen autonomie voor de scholen en *accountability*. Onderwijs met een grote autonomie en verantwoording bleken het best te presteren. Het lastige van cultuureducatie is dan dat effecten moeilijk meetbaar

lijken. Maar het onderwijs móet ook wat dat betreft aan de kerndoelen en eindtermen beantwoorden en daarover verantwoording afleggen.

Piet Hagens bedankte alle aanwezigen voor hun discussiebijdragen en bood de staatssecretaris als bedankje een voorleesboek aan voor zijn zontje, uitgegeven door Kunstgebouw. Daarna gaf de directeur van de Gelderlandschool, Gertine Hazelaar, Halbe Zijlstra een kunstwerk, gemaakt door de leerlingen in de kunstmaand van de school. Op het kunstwerk stond een gedicht dat de staatssecretaris voordroeg omdat hij het tekenend vond voor de sector: onderwijs en cultuur moeten samen zorgdragen voor cultuureducatie.

De foto's in het verslag zijn alle gemaakt door Antoine Gerrits van Cultuurnetwerk Nederland, behalve foto nr. 1 en 6. Die zijn van José van de Kieft van Koorenhuis Den Haag.